

DUBRAVIOVA THERIOBULIA VE VÝVOJI ALEGORIE

EDUARD PETRŮ

Jan Dubravius nepředstavoval pouze jednu z nejosobitějších postav starší české literatury, jak souhlasně dokládají jeho životopisy,¹ ale do značné míry důležitý vývojový mezník ve vývoji olomouckého humanismu. Po přípravném období vývoje olomouckého humanismu, které spadá do konce 15. století a na počátek století 16., vrcholí latinská humanistická produkce od 20. do 40. let 16. století. Právě v tomto období vzniká literární tvorba Dubraviova, která podstatně přispěla k tomu, že původně receptivní charakter humanistické kultury je vystřídán tvůrčím úsilím humanistického typu. Na dílo Dubraviovo, na jeho zaměření k životní praxi, úzce navazuje vyvrcholení jazykově českého humanismu ve 3. čtvrtině 16. století, spojené s olomouckým tiskařem Janem Güntherem. Všechna další vývojová období se při podrobnějším zkoumání jeví jako pozvolný úpadek, i když dochází ve 4. čtvrtině 16. století ještě jednou k explozi latinské humanistické tvorby v souvislosti s rozvojem university. Dílo Dubraviovo v latinském humanismu a činnost Güntherova a jeho spolupracovníků v oblasti humanismu českého vytvářejí tedy vrcholný bod křivky vývoje olomouckého humanismu, jakkoliv se starší literární historie zejména k dílu Dubraviovu stavěla do značné míry s rezervou a činnost Güntherovu opomíjela téměř vůbec.²

V této studii se nechci pokusit o celkový rozbor Dubraviova díla, který by si vyžádal podstatně rozsáhlejší práci, ale o analýzu dílčí (i když velmi závažné) otázky, tj. významu Theriobulie pro Dubraviovo dílo a pro vývoj alegorie v české literatuře. Při celkovém zhodnocení Dubraviova díla po-

¹ Přehled pramenů k životopisu shromáždil a první soustavnou biografii Dubraviovu napsal: Antonín Rybička, *Jan z Doubravky a z Hradiště (Dubravius), biskup olomoucký. Studie biografická...*, ČCM 52, 1878, str. 106–118. Na něj navázal speciálnější prací František Skočdopole, *Život a dílo Jana Dubravia, biskupa Olomouckého*. — In: Výroční zpráva c. k. vyššího gymnasia v Třeboni za školní rok 1911/12, Třeboň 1912, str. 3–14. Na obou předchozích studiích (bez novějších poznatků) je založena jubilejní stať Bořivoje Benetky *Vynikající biskup a diplomat na trůně olomouckých biskupů*, Řád 7, 1941, str. 317–320.

² Podrobnější rozvedení a zdůvodnění naznačené periodizace, která se v některých bodech odchyluje od periodizace celého humanismu v českých zemích, je nastíněno v mém příspěvku *Olomouc jako kulturní centrum v minulosti*. — In: O socialistické kultuře a regionalismu. Václavkova Olomouc 1970, Ostrava 1972, str. 208–210. — AUPO. Fac. ph. Supplementum 20. Vedle toho se k celé problematice vracím v obšířlé studii *Periodizace olomouckého humanismu*, která je připravena k vydání.

važují totiž Theriobulii za dílo klíčové povahy, které však přesto na sebe prozatím (až na výjimky, k nimž se dále vrátím) nesoustředilo větší pozornost. Svědčí o tom mimo jiné např. to, že Bohuslav Balbín³ hodnotí dílo Dubraviovo výhradně jako dílo historika a Theriobulii nezmiňuje vůbec. Podobně Ch. G. Jöcher nezařadil do výčtu děl Dubraviových Theriobulii⁴ a ještě v polovině 19. století C. Grohmann,⁵ ačkoliv se snaží o co největší bibliografickou úplnost a uvádí i Dubraviovy řeči, Theriobulii opomenul. Ve druhé polovině 19. století dochází sice k obratu a historie i literární historie bere také toto Dubraviovo dílo na vědomí, nevyvarovává se však některých závažných omylů. Ještě J. Truhlář⁶ považuje Theriobulii za překlad Nové rady Smila Flašky z Pardubic (stejně jako Jireček,⁷ který formuluje vztah Theriobulie a Nové rady sice poněkud opatrněji, ale vcelku shodně jako „vzdělání veršem latinským“), i když již J. Gebauer ve svém vydání Nové rady označil Theriobulii jako „volné zpracování“, v němž však tam, kde se autor od Smila Flašky odchyluje „a kráčí za básnickým duchem svým, pohříchu o mnoho mdlejší, než byl Smilův, a tedy skoro každá odchylka od Nové rady na škodu Theriobulie vypadá“,⁸ zůstává, podle mínění Gebauerova, daleko za básnickým dílem Smila Flašky. Shoduje se tak v podstatě se starším míněním J. E. Wocela,⁹ který soudí, že: „živoucí barvitost, milostná naivnost a geniální humor české básně jsou v latinském popisu setřeny; pravdivá vroucnost citu odívá se zde pouhou frází.“ Ačkoliv ojediněle najdeme i kladné hodnocení díla ve starším období,¹⁰ zásadní obrat v hodnocení Theriobulie přináší teprve studie J. B. Čapka na konci 30. let 20. století.¹¹ Ovšem Čapkovy závěry v této oblasti zůstávají spíše v obecné rovině (základní pramen rozdílnosti Nové rady a Theriobulie spatřuje Čapek v tom, že „Novou radu psal člověk gotický, a Theriobulii muž silně zasažený renesancí“¹²) a ani u něho nechybí výtka, že Dubravius zbavuje skladbu dramatickosti.

Uvedený soubor názorů na vznik a charakter Theriobulie, i když zdaleka

³ Bohuslav Balbín, *Bohemia docta*. Pars II, Pragae 1778, str. 59–61.

⁴ Ch. G. Jöcher, *Allgemeines Gelehrten-Lexikon*... 2. Theil, Leipzig 1750, sl. 228.

⁵ C. Grohmann, *Johann von Dubravsky, Bischof zu Olmütz*. — In: *Schriften der historisch-statistischen Sektion der k. k. mähr. schles. Gesellschaft*..., IX. Bd., Brünn 1856, str. 220–221.

⁶ Josef Truhlář, *Humanismus a humanisté v Čechách za krále Vladislava II.* — In: *Rozpravy Čes. akad. cis. F. J. pro vědy, slovesnost a umění*, roč. III, tř. III, čís. 4, Praha 1894, str. 187.

⁷ Josef Jireček, *Dějiny literatury české. Díl I. Slovník životopisný a knihoslovní. Sv. I. Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku*. Praha 1875, str. 157.

⁸ Smil Flaška z Pardubic, *Nová rada*. K tisku připravil a výklady opatřil Jan Gebauer. Praha 1876, str. 22. — *Památky staré literatury české*, čís. I. Ř. I., odd. 2.

⁹ Jan Erazim Wocel, *Význam básní Smila z Pardubic a Richenburka*. ČČM 29, 1855, str. 371.

¹⁰ K. A. Veith, *Über ein vergessenes Werk des Geschichtsschreibers Johannes Dubravius*. — In: *Oesterreichisches Archiv für Geschichte, Erdbeschreibung, Staatenkunde, Kunst und Literatur* 1, 1831, str. 304.

¹¹ J. B. Čapek, *Alegorie Nové rady a Theriobulie*. — In: *Věstník Král. čes. spol. nauk*, tř. filosof.-hist.-filologická, roč. 1936, č. II.

¹² J. B. Čapek, *Vznik a funkce Nové rady*. — *Ibid.*, roč. 1938, č. I.

¹² J. B. Čapek, *Alegorie*..., str. 42.

nevyčerpává materiál v úplnosti, ukazuje nicméně, že při hodnocení Theriobulie zůstávají nevyřešeny v podstatě tři základní otázky. Je to:

- 1) vztah Theriobulie k literární předloze,
- 2) specifický charakter této alegorie z hlediska estetického a ideového,
- 3) poměr Theriobulie k celému dílu Dubraviovu, její zařazení do vývoje jeho literární tvorby.

K jejich řešení je nutno přistoupit, chceme-li odpovědět na konečnou otázku, jaké je místo Theriobulie ve vývoji českých alegorických skladeb.

1. Vztah Theriobulie k literární předloze

Tato otázka nepředstavuje složitý problém, chápeme-li ji pouze jako hledání literárního textu, který byl pravděpodobně předlohou Theriobulie. Pak můžeme konstatovat, že starší literární historie (s výjimkou některých omylů, jako bylo např. mínění K. A. Veitha,¹³ že předlohou díla mohla být německá skladba Reineke Fuchs) s uspokojivou přesností prokázala vztah Theriobulie k Nové radě Smila Flašky z Pardubic. Sám Dubravius popisuje sice svou literární předlohu v dedikaci díla¹⁴ jako „libellus patrio sermone scriptus“, bez uvedení autora a názvu díla, ale uvádí zároveň další znaky (šlo o skladbu rýmovanou, jejímž obsahem byla rada zvířat lvovi), které vedou k předpokladu, že šlo o Novou radu, a to tím spíše, že tento text byl v období humanismu, jak víme z jiných pramenů,¹⁵ v oběhu a dostatečně znám. Tento předpoklad potvrzuje konečně také srovnání obou textů, které dosud nejpodrobněji provedl J. Gebauer.¹⁶

Problematické však zůstává stanovení shodných a odchylných rysů obou skladeb, které je předpokladem určení specifických rysů Dubraviova díla. Zde již literární historie kolísá a nacházíme u jednotlivých autorů celou stupnici hodnocení, od mínění, že Theriobulia je pouhým překladem Nové rady, až po názor, že jde o poměrně volně zpracování této skladby.

Východiskem rozboru je citovaná dedikace Theriobulie, v níž sám Dubravius mluví o tom, že česká skladba ho inspirovala, aby spojil jednotlivá zvířata s králem a ostatními představiteli společnosti a aby dodal vlastní pasáže textu: „Addita sunt praeterea et exempla magnorum regum et caesarum illustria, quae in primis hoc in se boni habent, ut Plinius ait, quod approbent quae praecipunt fieri posse.“

Autor sám tedy potvrzuje, že jeho vztah k předloze byl volný. Musíme se však ptát, jaký byl stupeň tohoto volného přístupu, do jaké míry a v kterých oblastech se od své předlohy odchýlil. Jistým vodítkem nám zde mohou být již některé kvantitativní údaje.

J. B. Čapek sice poukázal na rozdíly, které nalézáme v Theriobulii proti Nové radě, a to v oblasti jazykové, ideologické i v okruhu radících zvířat,¹⁷ připomněl i to, že Dubraviův výběr zvířat je založen spíše na jeho zájmu o přírodu, výběr Smila Flašky na středověkých příručkách (fyziolozích),

¹³ K. A. Veith, op. cit., str. 303.

¹⁴ *Theriobulia Joannis Dubravii... Nurnbergae 1520. Fol. A 11a.*

¹⁵ Srov. např. předmluvu Viktorina Kornela ze Všehrd ke Knihám Jana Zlatoustého, otištěnou v díle: Jiří Levý, *České theorie překladu*, Praha 1957, str. 296.

¹⁶ Jan Gebauer, op. cit., str. 15–22.

¹⁷ J. B. Čapek, *Alegorie...*, str. 40–44.

nedokumentoval však jednotlivé relace kvantitativními poměry, které jsou pro řešení otázky příznakové. Rozbor Theriobulie, podaný Gebauerem,¹⁸ ukázal totiž, že v poměru T a NR můžeme najít tři vrstvy kvantitativně postihnutečných rozdílů. Jsou to jednak shodné rady, které však Dubravius vkládá do úst jiných zvířat nežli Smil Flaška, dále posuny v okruhu radících zvířat a konečně posuny v charakteru rad. Prvá vrstva rozdílů není pro řešení podstatná, poněvadž jde o čistě formální posun, obě další nám pak poskytují závažné číselné údaje. Ze 45 zvířecích postav NR přechází do T 31, tj. 69 % (více než 2/3 celkového souboru postav). 14 zvířat, tj. 31 %, je v T vynecháno a nahrazeno 18 zvířaty jinými. Vezmeme-li tedy za základ stav T, je z celkového počtu 49 radících zvířat 63 % (tj. 31) shodných s NR, 37 % (tj. 18) je rozdílných. Zhruba můžeme konstatovat, že Dubraviovy úpravy postihly 1/3 postav alegorie. Nepochybně se v těchto úpravách projevuje Dubraviův vztah k příhodě, zavádí-li postavy, svědčící o podrobné znalosti ptactva (*regulus avis*, *cinclus* atd.), podobně jako prokázal dobrou znalost ryb ve spise *De piscinis*.¹⁹ Svého významu však nabývají tyto údaje teprve ve srovnání s počtem shodných a odlišných rad, Z 52 rad T je shodných s NR pouze 25, tj. méně než 50 %. Jestliže tedy změny v okruhu zvířat postihují pouze 1/3 celkového počtu, změny v počtu rad přesahují 1/2. Právě tento číselný poměr považujeme za mimořádně závažný. Ukazuje, že nemůžeme všechny změny T proti NR klást na jednu rovinu, jak je uvádí J. B. Čapek, ale že zde existovala jistá hierarchie významu, v níž na prvním místě stojí změny v charakteru rad, tedy změny ideologické. Tím se však již dostáváme od kvantitativních poměrů do oblasti kvalitativní, k otázce obsahu těchto nově zařazených rad. Dubravius v T vynechává 28 rad NR a přináší 27 rad nových.

Lze konstatovat shodně s J. B. Čapkem, že opomíjí a podstatně zkracuje rady náboženského obsahu, výčty vlastností rytíře (šlechtnost, stydlivost, ctnost) a požadavky na krále, vyplývající z organizace vrcholného období vývoje feudální společnosti, závažné je však spíše to, co zavádí Dubravius nově. Zde se setkáváme na prvním místě s radami, které směřují k otázce politické moci krále a jejího uplatnění ve společnosti. Výrazně humanistický přístup Dubraviův spočívá již v tom, že za předpoklad dobré a moudré vlády považuje vzdělání panovníkovo (radí leopard), promyšleně budovanou královskou radu, v níž má být rádcům zachována svoboda (radí fénix). Právě lidem, obklopujícím krále, přikládá Dubravius zvláštní význam, neboť:

Praestat enim malus ut sit princeps in re publica
Quam quod mali sint qui degant cum principe,
Quandoquidem modico negotio, unus quot malus
- A plurimis bonis in recta corrigi...²⁰

K této základní radě připojuje pak Dubravius další o tom, jak má král pěstovat umění boje a dbát na vojenskou kázeň (řídít např. boj kolektivně),

¹⁸ Jan Gebauer, op. cit., str. 15–22.

¹⁹ Jan Dubravius, *O rybnících*. Přeložila Anežka Schmidtová, Praha 1953, str. 11. — Sborník filologický I, 2.

²⁰ Jan Dubravius, op. cit., str. 39.

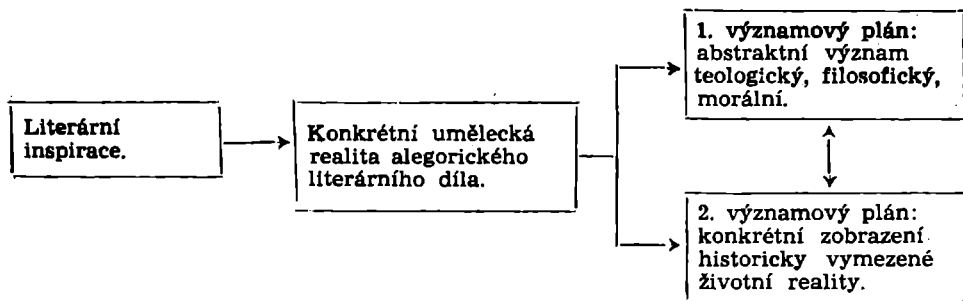
jak si má počínat na dobytém území, jak má spravovat vlastní stát a dbát v něm na jednotu náboženství, jak má podporovat vzdělání a jak se má sám chovat. Právě rady o chování panovníka (ale i některé rady o řízení státu) ukazují, že jejich pramenem byla spíše antická filosofie (Plato) nežli křesťanská teologie a morálka.

Vydeme-li tedy z portrétu panovníka, který načrtl Dubravius nově proti Smilu Flaškovi, zjistíme, že Dubravius vytváří představu harmonické osobnosti vladaře, vlastní renesančnímu pojetí vlády. Nejde zde, jak se domnívá Čapek,²¹ o alegorii dvorskou, která převládla nad rytířskou, ale o obdobu renesančních rad vladařům, kde středověká koncepce alegorie ustupuje do pozadí pod tlakem ideové stránky díla. V podstatě realizuje Dubravius v Theriobulii to, oč se přímo (bez zprostředkování alegorie) pokusil později ve své Historii. Správně na to poukázal V. Svoboda: „Česká historie Dubraviova měla tedy podobné poslání jako jeho Theriobulia, věnovaná králi Ludvíkovi. Zatímco v oné mluví zvířata a radí králi, jak si má v různých situacích počínat, mají v České historii k Maxmiliánovi promluvit činy českých králů, vojevůdců a jiných slavných lidí. Má to být jakási učebnice mravů a zvyků českého národa, zrcadlo, v němž by král viděl přednosti a chyby svých předchůdců.“²²

Dospíváme tak ke zjištění, které je klíčem k pochopení specifického charakteru Dubraviovy alegorie.

2. Specifický charakter Dubraviovy alegorie

Pro středověkou alegorii platí, jak jsem se pokusil naznačit v jiných souvislostech,²³ systém pevných relací, které lze zhruba vyjádřit takto:

Naznačenému modelu odpovídá v plné míře Nová rada, jak ostatně prokázal ve své analýze již J. B. Čapek. Literární inspiraci představují obdobná díla evropské středověké literatury, konkrétní uměleckou realitu díla sněm zvířat, prvý významový plán morální kodex středověkého vla-

²¹ J. B. Čapek, *Alegorie...*, str. 44.

²² V. Svoboda, *Postavení Dubraviova v české historiografii*, Brno 1966, str. 43 až 44. – Strojopis disertační práce. Ústř. knihovna fil. fak. UJEP v Brně, sign. D 2251.

²³ Eduard Petrů, *Zašifovaná skutečnost. Deset otázek a odpovědí na obranu literární medievalistiky*, Ostrava 1972, str. 101.

daře, druhý (skrytý) významový plán pak vazba k osobnosti Václava IV.²⁴

Podobný model realizuje zdánlivě také Theriobulia. Má svou literární inspiraci (Novou radu), konkrétní uměleckou realitu díla (sněm zvířat), morální i historicky vymezený plán. Rozdíl však spočívá v posunu označených složek. Kdežto v Nové radě druhý významový plán tvoří samostatnou a důmyslně skrytou složku díla, v Theriobulii dochází k propojení konkrétní umělecké reality alegorického literárního díla a historicky vymezené životní reality druhého významového plánu. Dokladů najdeme dostatek. Již v předmluvě dedikuje Dubravius své dílo králi Ludvíkovi a obrací se na něj i dále v textu, např. v radě koňové slovy:

Qua laude merito dignus es, Ludovice rex,
inter mille hostes...;

také sám lev (král) připomíná smrt svého otce. Najdeme však i odkazy na aktuální historickou situaci, které mají obecnější povahu, např. opět v promluvě lva, kde čteme:

Pax orbe regnabat toto, sic ut neque
Moschus, nec audax Turca, trux nec Tartarus
Regno immínerent...

Tak je ve skutečnosti druhý významový plán alegorie zrušen a spojen s konkrétní uměleckou realitou alegorického díla, zůstává pouze prvý významový plán morální.

Tato proměna středověké alegorie není v literárním vývoji neobvyklá. Naznačují ji některé pasáže husitského Hádání Prahy s Kutnou Horou a podobně v souvislosti s renesanční dramatickou tvorbou poznamenal L. Cejp, „že toto spojení abstrakce a konkrétní mělo i důležitou úlohu při zrození renesanční historické hry ze starých moralit. Je dochována stará anglická hra King Johan od Johna Bala, kde abstrakce se před očima diváka vyuklují v historické postavy: z abstraktní Vzpoury se stává historická postava Stephen Langton, z Přetvářky se vyloupne Simon of Swynsett.“²⁵ Můžeme jen dodat, že v Theriobulii autor jednoznačně spojil abstraktní postavu lva s Ludvíkem Jagellonským, že ve svém díle uskutečnil to, co platí pro renesanční alegorické hry, že tedy středověkou alegorii nejen po stránce ideové, ale také esteticky uzpůsobil potřebám renesanční společnosti a normám renesanční estetiky. Jeho postup je možno označit jako úsilí o zkonkrétnění alegorie, které plně koresponduje se zaměřením ke společenské praxi, s důrazem na reálné složky života, se změnami, které uskutečnil v ideologii díla.

Toto vymezení změny v modelu alegorie u Dubravia vytváří konečně předpoklady pro zhodnocení významu díla pro vývoj jeho tvorby i vývoj alegorie v českém prostředí vůbec.

²⁴ J. B. Čapek, *Vznik a funkce Nové rady...*, str. 7.

²⁵ Ladislav Cejp, *O renesanční alegorii*. — *In*: Umění a svět. Umělecko-historický sborník II.–III., Gottwaldov 1959, str. 12.

3. Postavení Theriobulie v Dubraviově tvorbě

Jakmile si uvědomíme, že Dubravius realizuje Theriobulii jiný model alegorie nežli Nová rada, pochopíme také, že zdánlivě negativní rysy, o nichž se zmiňuje Gebauer²⁶ i J. B. Čapek,²⁷ jako je to, že zvířata neradí podle svých obecně uznávaných vlastností, že je zrušena kompozice díla; založená na střídání čtvernožců a ptáků, dobrých a špatných rad a rad významnějších a méně významných, demonstrují ve skutečnosti jen realizaci tohoto nového modelu alegorického díla. Jestliže dramatické napětí Nové rady bylo dáno její kompozicí (systémem střídání zvířat a různých typů rad), pak autor Theriobulie hledá dramatické napětí ve vztahu díla a životní reality, kterou preferuje natolik, že ji posouvá přímo do oblasti konkrétní umělecké reality alegorického díla. Napětí Dubraviova díla není tedy dáno jeho kompozicí, ale vztahem k životní skutečnosti.

Takové pojetí funkce a charakteru literární tvorby plně odpovídá osobnosti Dubraviově a organicky se začleňuje i do jeho literární tvorby.

Renesanční charakter osobnosti Dubraviovy byl ve starší literatuře dostatečně zdůrazněn. Byla připomínána pozdější náboženská umírněnost (úsilí o vyrovnání s pražskou dolní konsistoří, přímluva za jednotu bratrskou na konci života u krále Ferdinanda), úspěchy politické, zejména ve Slezsku a Polsku, i vojenské (1529 velel pluku olomouckého biskupa při tureckém vpádu do Uher), vynikající činnost hospodářská²⁸ a v neposlední řadě literární nadání a erudice²⁹ i úzký vztah k humanistickému hnutí,³⁰ spojený s vytříbeností jeho stylu.³¹ Ne neprávem o něm aforisticky napsal A. Salač,³² že byl „rei familiaris potius minister quam verbi divini magister“.

Theriobulia se tak jeví jako zcela organický výraz osobnosti Dubraviovy a ideálů, které teoreticky hájil a prakticky ve svém životě realizoval. Nestojí na okraji jeho tvorby, ale je naopak jedním z nejucelenějších děl Dubraviových, kde svou renesanční koncepci vladaře a vlády rozvinul v celé plnosti.

Zapadá však zároveň neméně organicky do vývoje jeho činnosti literární. Poukázali jsme již na to, že Dubraviova literární činnost jako celek byla zaměřena k životní praxi, k řešení otázek politických a hospodářských, připomněli jsme obdobné rysy Theriobulie a České historie. Stejně

²⁶ Jan Gebauer, op. cit., str. 21.

²⁷ J. B. Čapek, *Alegorie...*, str. 44.

²⁸ V. Cékota, *Z hospodářských názorů Jana Dubravie*. — In: Historický sborník. Studie historické a etnografické, Gottwaldov 1957, str. 49–59.

²⁹ Humanistické zaměření připomíná u Dubravie již: *Augustini Olomucensis Episcoporum Olomucensium Series, quam recensuit, continuavit, notisque historico-chronologicis illustr.* F. X. Richter, Olomucii 1831, str. 192.

Později např. Christian D'Elvert, *Historische Literatur-Geschichte von Mähren und Österreichisch-Schlesien*, Brünn 1850, str. 41.

³⁰ V. Nešpor: *Dějiny města Olomouce*, Brno 1936, str. 101. — Vlastivěda moravská II, Místopis Moravy, č. 58.

³¹ Srov např. zhodnocení jeho jazyka A. Salačem v předmluvě k: J. Dubravius, *De piscinis ad Antonium Fuggerum*, ed. A. Schmidtová, praefatus est A. Salač, Praha 1953, str. 8. — Sborník filologický I, 1. — Podobně soudí o jazyku Theriobulie také Jan Gebauer, op. cit., str. 21.

³² A. Salač, op. cit., str. 6.

tak bychom však mohli sledovat shodné rysy v Dubraviových řečích, které vyplynuly opět z konkrétní potřeby politického života, a v knize *De piscinis*, kde se teoretické poznání úzce spojuje s praktickou činností hospodářskou. Stejně jako jiné spisy směřuje tedy také *Theribulia* k ústřednímu a jednotlivému bodu tvorby Dubraviovy, k životní praxi, a rozvíjí jej v oblasti zvoleného tématu neméně zdařile jako ostatní tvorba Dubraviova.

Dospíváme tedy k závěru, že *Theribulia* představuje dílo, které je ideově i esteticky organickým článkem Dubraviova literárního vývoje. Proti svému inspiračnímu zdroji, *Nové radě*, vykazuje výrazné rysy renesanční v ideové oblasti (v pojetí úlohy vladaře a v pojetí vlády) a v oblasti estetické uskutečňuje v českém prostředí nový model alegorické tvorby, založený na akcentování přesně historicky vymezené životní reality, která je na rozdíl od předchozího modelu alegorie spojena přímo s doslovnou rovinou díla (s konkrétní realitou uměleckou). Dubraviovi je nutno právem přičíst zásluhu o další vývoj žánru alegorie, o jeho užší spojení s životem, které je vlastní renesanční alegorii.

Dubraviova *Theribulia* se tak stává za změněných podmínek hospodářských, politických, sociálních i kulturních adekvátním ideovým a uměleckým výrazem těchto proměn a měla by získat i dnes pevné místo v živé části našeho literárního dědictví.

THERIOBULIA DE JAN DUBRAVIUS DANS L'ÉVOLUTION DE L'ALLÉGORIE

Le travail est concentré sur l'analyse de l'oeuvre de Jan Dubravius (1486—1553) *Theribulia*. A la différence de la conception ancienne qui trouvait cette oeuvre moins réussie que son modèle littéraire (*Le Nouveau Conseil de Smil Flaška de Pardubice*), l'auteur tâche de démontrer que le Nouveau Conseil ne représente pour Dubravius plus qu'une source de l'inspiration, sur laquelle il édifie son oeuvre, indépendante du point de vue idéologique et esthétique. En matière d'idéologie, *Theribulia* exprime la conception de la Renaissance en ce qui concerne le gouvernement et le souverain, en matière d'esthétique, elle réalise le modèle de l'allégorie de la Renaissance. En accord avec le soulignement de la pratique de la vie quotidienne dans le domaine idéologique, ce modèle transforme l'allégorie de telle manière qu'il lie directement la réalité d'art de l'oeuvre allégorique avec la pratique de la vie quotidienne, déterminée exactement du point de vue du temps et du lieu.

L'oeuvre analysée de Jan Dubravius apparaît ainsi non seulement comme l'expression logique de l'individualité de son auteur, marqué par la Renaissance, mais aussi comme un élément organique de sa production littéraire, parce que le point central de ses efforts littéraires forme le soulignement de la pratique de la vie quotidienne, à laquelle l'oeuvre même doit servir. En même temps le mérite de Dubravius repose sur l'impulsion qu'il a donné au développement suivant du genre d'allégorie, à ce développement qui a dérangé le modèle médiéval, mais qui a apporté en même temps des valeurs nouvelles du point de vue idéologique et esthétique.

Ces valeurs de l'oeuvre de Jan Dubravius nous mènent à la conclusion qu'il sera nécessaire d'attribuer à cette oeuvre une place plus importante dans l'évolution de la littérature tchèque, qu'il sera inévitable de l'incorporer dans l'héritage littéraire vivant.